

גביעונית הלבנון *Fritillaria persica* פורחת בהר ובספר הים-תיכוני (מרץ 2017)

כתבה: ערנה אלוני

גביעונית הלבנון (*Fritillaria persica*) (שושניים), היא צמח מרשים בעת הפריחה, הגדל באזורים שונים בארץ בארץ. זהו גיאופיט רב-שנתי בעל בצל בקרקע. הבצל גדול, טמון בעומק של כ-20 ס"מ, מורכב מכמה גלדים עבים. בתחילת החורף צומח גבעול יחיד בלתי מסתעף המתנשא לגובה 30-100 ס"מ. לאורך הגבעול יושבים עלים מפותחים פשוטים, תמימים המחודדים בקצה. צבעם ירוק-כחול דונגי, ולהם עורקים מקבילים, העלים בבסיס הגבעול ארוכים ורחבים ובחלק העליון של הגבעול בקרבת התפרחת הם הולכים ומתקצרים.

גביעונית הלבנון. צילמה: ערגה אלוני ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

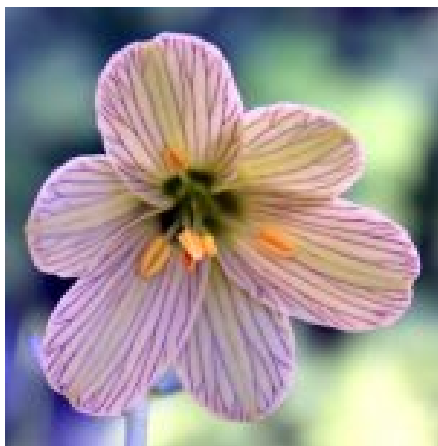
התפרחת אשכול המתפתח בראש הגבעול, לאורכו 10-40 פרחים היושבים על עוקץ ומלווים בעלה חפה. צורת הפרחים דמוית פעמון והם נטויים מטה. העטיף כותרתי בן 6 עלים מפורדים, בבסיסם מצוי צופן. צבע הפרחים אינו אחיד: מירוק-צהבהב ועד לארגמן (בעבר נחשבו הצמחים שצבעם ארגמן כמין נפרד - גביעונית ערבית). רשת עורקים סגולים חומים מעטרת כל עלה בפרטים הבהירים. במרכזם 6 אבקנים בעלי מאבק גדול. השחלה עילית נמוכה מהאבקנים. האבקה החדית נעשית על ידי חרקים הנמשכים לצוף ולאבקה בעיקר דבורי דבש, וצרעות. משך חי הפרח כשבוע וחצי.

גביעונית הלבנון - פרחים. צילמה: ערנה אלוני ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

לאחר ההפריה נושר הפרח, העוקץ מתיישר והפרי מזדקף. הפרי הלקט גדול משושה, הזרעים רבים, דמויי דיסקוס מכונף, צבעם חום, והם ערוכים בפרי בצפיפות. עם הבשלת הזרעים בתום הקיץ, ההלקט נפתח והזרעים מופצים ע"י הרוח המניעה את הגבעול. הזרעים נובטים בחורף. בשלוש שנים ראשונות הם מצמיחים עלה אחד. בשנה הרביעית צומח גבעול בעל עלים, ורק בשנה החמישית יש פרחים. הצמח מתרבה ברבייה מינית ע"י זרעים וכן ע"י התפתחות בצלים קטנים מבסיס הבצל הבוגר.

גביעונית הלבנון. צילמה: ערנה אלוני ©
 מימין - פירות; משמאל - הזן בעל הפרחים הארגמניים (גביעונית ערבית)

התפוצה הגיאוגרפית של **גביעונית הלבנון** היא מזרח ים-תיכונית ומערב אירנו-טורנית - בארץ-ישראל, סוריה, לבנון, דרום טורקיה והיא מצויה גם בעירק ואירן. בארץ המין אינו שכיח. ניתן למצוא את **גביעונית הלבנון** בגליל העליון, אך היא נדירה באזורי ההר האחרים. בנוסף היא גדלה גם בספר הים-תיכוני באזור הגלבע ובדרום הררי יהודה. בית הגידול הוא חורש ובתה באזורים סלעיים על קרקע טהה רוסה, אך גם בקרקעות לס.

האוכלוסיות הגדלות בדרום הארץ הן בעלות בעל פרחים ארגמניים כהים ונחשבו בעבר כמין נפרד **גביעונית ערבית** - *Fritillaria arabica*, אך כיום מוגדרות כראות אוכלוסיה זו כזן בתוך **גביעונית הלבנון**. הצמח מוגן בארץ על פי חוק.

מיני הסוג גביעונית מטופחים כצמחי גינון מבוקשים. מינים אחדים מוכרים מהגינות באירופה וידועים ביופיים ובצבעים השונים של פרחיהם.

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

שמידע א 2005 צמחי ישראל, המדריך השלם לצמחים ופרחים בארץ ישראל. הוצאת מפה.

The Plant List <http://theplantlist>

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2017 גביעונית הלבנון *Fritillaria persica* פורחת בהר ובספר הים-תיכוני
(מרץ 2017), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/fritillaria-persica>